

معرفی و گزارش عملکرد صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان - اردیبهشت ماه ۱۴۰۴

(ارایه به بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران - سالنامه آماری ۱۴۰۳ صنعت بیمه)

۱- وضعیت حوادث طبیعی در کشور و ضرورت تأسیس صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان در ایران

مخاطرات طبیعی از جمله مخاطراتی هستند که در طول حیات بشر به طور مستمر دارایی‌های جوامع انسانی را در مقیاس‌های بسیار بزرگ تهدید کرده و موجب خسارت‌های قابل توجهی شده‌اند. وقوع این مخاطرات در مواردی توانسته کل یک کشور را با چالش‌های جدی مواجه نماید. وقوع حوادث فاجعه‌باری مانند زلزله بم، زلزله منجیل، زلزله طبس، سیل ۱۳۹۸ لرستان و گلستان در ایران و یا حوادثی مانند طوفان کاترینا، زلزله و سونامی فوکوشیما، آتش‌سوزی‌های کالیفرنیا و استرالیا و صدها مورد مشابه، نمونه‌هایی هستند که لزوم توجه ویژه به مخاطرات طبیعی و خسارات ناشی از آن‌ها را بیش از پیش نمایان می‌سازند. مواجهه‌ی بشر با مخاطرات طبیعی زمانی اهمیت دو چندان پیدا می‌کند که برخی از این مخاطرات به دلایلی همچون وقوع تغییرات اقلیمی، ماهیتی دینامیک به خود گرفته و از نظر گستره تاثیر و شدت مخاطره، روز به روز دچار تغییر می‌شود.

کشور ایران از لحاظ تنوع و تکرار وقوع حوادث طبیعی در زمره کشورهای پرمخاطره و پرحادثه دنیا قرار دارد به گونه‌ای که حدود ۳۰ نوع حادثه طبیعی از ۴۰ حادثه شناسایی شده در جهان در آن وقوع می‌یابد. طی ۱۰۰ سال اخیر ۵۷ زلزله با قدرت بیش از ۵ ریشتر در کشور رخ داده که در ۱۳ مورد زلزله‌های بسیار مخرب و بیش از ۷ ریشتر بوده است. خصوصیات توپوگرافیک ایران و آسیب‌پذیری بالای سازه‌ای و غیرسازه‌ای در ساختمان‌ها منجر به خسارات قابل توجه ناشی از حوادث طبیعی در کشور شده است.

استفاده از سازوکارهای مدیریت ریسک و ازجمله ابزار بیمه، راهکاری برای کاهش و جبران خسارات وارده به هم‌وطنان و مستحذات و احیای آنها برای ادامه کار و زندگی است؛ به‌طوری‌که روند جریان زندگی دچار اختلال یا وقفه طولانی مدت نشود. استفاده از ابزار بیمه در کنار سایر کمک‌های دولت برای بازسازی مناطق و اخذ کمک‌های مردمی، از جمله روش‌های جبران خسارت‌های ناشی از حوادث طبیعی می‌باشد. سازوکار بیمه، اتکاء به منابع دولتی را در مدیریت ریسک زیرساخت‌ها و جبران خسارت‌های احتمالی ناشی از سوانح طبیعی و حوادث فاجعه‌آمیز کاهش می‌دهد. با تقویت و ارتقای جایگاه صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان در کنار بیمه‌های خصوصی، امکان تأمین خدمات پایدار بیمه‌ای توسط صنعت بیمه برای کاهش آلام آسیب‌دیدگان حوادث طبیعی و کاهش فشار بر منابع مالی دولت در زمان وقوع حوادث طبیعی میسر می‌شود.

روش غالب تأمین مالی خسارات حوادث طبیعی شامل سهیم شدن دولت، زیان‌دیدگان، شرکت‌های بیمه، سازمان‌های حمایتی و کمک‌های داخلی و خارجی است. استفاده از سازوکار صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان در کشورهای مختلف جهان سابقه طولانی دارد. در این کشورها دولت یا از بودجه سالانه خود یا از طریق اخذ مالیات در مورد سیاست‌های مربوط به خسارات که توسط یک صندوق خاص تأمین می‌شود، ورود

می‌کند. درحالی‌که در اکثر حوادث طبیعی سال‌های اخیر، بار مالی اصلی بر دوش دولت و ملت به‌صورت کمک‌های مردمی بوده و سهم صنعت بیمه در جبران خسارات مذکور ناچیز بوده است. طبق قانون تأسیس صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی (مصوب آبان ماه ۱۳۹۹ مجلس شورای اسلامی)، بیمه پایه حوادث طبیعی ساختمان‌های مسکونی اجباری شده و جمع‌آوری حق بیمه‌ها از طریق قبوض برق مالکان واحدهای مسکونی دارای انشعاب قانونی برق انجام می‌شود. بر این اساس "صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان" به‌عنوان بیمه‌گر پایه معرفی شد که فعالیت خود را با پوشش ساختمان‌های مسکونی شروع کرده و به‌تدریج می‌تواند حوزه فعالیت خود را به ساختمان‌های غیر مسکونی تعمیم دهد.

۲- روند تأسیس صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان

لایحه "تأسیس صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی" نخستین بار بنا به پیشنهاد بیمه مرکزی ج.ا.ایران در جلسه مورخ ۱۳۹۰/۲/۴ به تصویب هیأت وزیران رسید و پس از ارسال به مجلس شورای اسلامی، بدو در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۵/۲/۲۱ مورد تصویب اولیه قرار گرفت؛ طی چند دور بررسی و اصلاح در جلسات علنی مورخ ۱۳۹۵/۷/۱۴، ۱۳۹۸/۶/۱۱، ۱۳۹۹/۲/۱۶ و ۱۳۹۹/۶/۱۶ به منظور رفع ایرادات شورای نگهبان، در نهایت در تاریخ ۱۳۹۹/۸/۵ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در جلسه مورخ ۱۳۹۹/۸/۱۴ مورد تأیید نهایی شورای نگهبان قرار گرفت.

اساسنامه و آیین نامه اجرایی قانون تأسیس صندوق نیز بترتیب با شماره ۵۸۴۷۴/ت/۹۹۳۰۷ مورخ ۱۴۰۰/۹/۲ و شماره ۱۱۶۳۳۱/ت/۵۸۸۶۳ مورخ ۱۴۰۰/۹/۲۹ به پیشنهاد بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران (با همکاری سازمان مدیریت بحران کشور) و تأیید هیأت امنای صندوق، در آذرماه ۱۴۰۰ توسط هیأت دولت به تصویب رسید.

براساس قانون، همه ساختمان‌های مسکونی دارای انشعاب قانونی برق در مناطقی که احتمال وقوع حوادث طبیعی از جمله زلزله، سیل، طوفان، صاعقه، سنگینی برف، رانش زمین، ریزش کوه و دریالززه (سونامی) وجود دارد، تحت پوشش «بیمه پایه حوادث طبیعی ساختمان» قرار می‌گیرند.

بیمه‌گر بیمه پایه حوادث طبیعی ساختمان، صندوق مذکور می‌باشد. همچنین کلیه شرکتهای بیمه دارای مجوز از بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران می‌توانند اقدام به فروش "بیمه نامه تکمیلی" حوادث طبیعی ساختمان نمایند. (ماده ۳ قانون تأسیس صندوق)

۳- ارکان صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان

باتوجه به مواد (۹) و (۱۰) قانون تأسیس صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی (مصوب آبان ماه ۱۳۹۹)، صندوق مؤسسه عمومی غیردولتی و دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی است که طبق مقررات این قانون،

قوانین جاری کشور، اساسنامه مربوط و مقررات قانون تأسیس بیمه مرکزی ج.ا.ایران و بیمه گری اداره می شود و شامل ارکان زیر است:

الف - هیأت امناء

- وزیر امور اقتصادی و دارایی (رئیس هیأت امناء)
- وزیر کشور
- وزیر راه و شهرسازی
- وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی
- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور
- رئیس کل بیمه مرکزی ج.ا.ایران
- رئیس سازمان مدیریت بحران کشور
- رئیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
- یکی از نمایندگان عضو کمیسیون اقتصادی به انتخاب مجلس شورای اسلامی (ناظر)
- رئیس شورای عالی استان ها (بدون حق رأی)

ب - هیأت عامل

متشکل از رئیس هیأت عامل و چهار عضو به عنوان معاونان رئیس می باشد. رئیس هیأت عامل با پیشنهاد رئیس کل بیمه مرکزی ج.ا.ایران و تأیید هیأت امنای صندوق تعیین و با حکم وزیر اموراتصادی و دارایی منصوب می شود. معاونان رئیس با پیشنهاد رئیس هیأت عامل صندوق و تأیید هیأت امنای تعیین و با حکم وزیر اموراتصادی و دارایی منصوب می شوند.

ب - بازرس قانونی و حسابرس

از بین سازمان حسابرسی و مؤسسات عضو جامعه حسابداران رسمی توسط هیأت امنای انتخاب می شود.

۴- آثار تشکیل صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان

- وضعیت مردم آسیب دیده از وضعیت دریافت کمک های مردمی و دولتی به وضعیت دریافت حق قانونی تبدیل شده و شان، منزلت و کرامت مردم حفظ خواهد شد.
- استفاده از سازوکار بیمه ای برای جبران خسارت های ناشی از حوادث طبیعی موجب اجرای مدیریت ریسک و افزایش سرمایه گذاری و ایجاد ثبات در اقتصاد کشور می شود.
- مشارکت در تامین بخشی از خسارت با پرداخت حق بیمه متناسب با ریسک، برعهده مردم قرار می گیرد.
- صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان، در واقع نقش حمایتی از طرف دولت دارد؛ یعنی صندوق، بیمه تجاری نیست که انتظار سود داشته باشد و خسارت کمتری بدهد یا براساس ضوابط سختگیرانه ای عمل کند که آسیب ذهنی وارد شده به فرد آسیب دیده را تشدید کند.

۵- مبانی قانونی و اسناد بالادستی صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان

- ❖ ابلاغیه مورخ ۱۳۸۴/۶/۲۵ مقام معظم رهبری درخصوص سیاست‌های کلی نظام برای پیشگیری و کاهش خطرات ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه مشتمل بر موارد زیر:
بند(۵) ابلاغیه: گسترش نظامات مؤثر جبران خسارت نظیر انواع بیمه‌ها، حمایت‌های مالی و تشویقی، تسهیلات ویژه و صندوق‌های حمایتی.
بند(۷-۳) ابلاغیه: ارائه تسهیلات ویژه و حمایت‌های تشویقی (بیمه و نظایر آن) به‌منظور ایمن‌سازی و بهسازی لرزه‌ای ساختمان‌های مسکونی، خدماتی و تولیدی غیردولتی.
- ❖ ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، مصوب سال ۱۳۸۰ (با موضوع افزایش سهم اعتبار اقدامات بیمه و کاهش کمک‌های بلاعوض دولت)
- ❖ بند (ج) ماده (۱۸۱) قانون برنامه سوم (با موضوع افزایش سهم صنعت بیمه در جبران خسارت ساختمان‌های مسکونی و... ناشی از حوادث غیرمترقبه)
- ❖ بند(۵) ردیف(ب) ماده(۳۰) قانون برنامه چهارم (باموضوع الزام وزارت امور اقتصادی و دارایی به استفاده از تجارب سایر کشورها برای ایجاد نظام بیمه زلزله ساختمان و ابینه و ارایه راهکارهای لازم برای همگانی کردن آن)

❖ الزامات قوانین بودجه سنواتی کل کشور شامل موارد زیر:

قانون بودجه سال ۱۴۰۰:

در اجرای مواد (۲) و (۴) قانون تأسیس صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی، وزارت نیرو مکلف است مبلغ یکصد هزار (۱۰۰.۰۰۰) ریال حق بیمه هر واحد مسکونی برای یکسال را در پنج مرحله در قبوض برق واحدهای مسکونی درج و دریافت و به خزانه داری کل کشور واریز کند. مالکان واحدهای مسکونی تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره) و سازمان بهزیستی کشور از حکم بند معاف هستند. خزانه داری کل کشور موظف است مبالغ مربوط را ظرف یک هفته پس از وصول در اختیار صندوق ذی ربط برای انجام تعهدات این قانون قرار دهد.

قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲:

در اجرای مواد (۲) و (۴) قانون تأسیس صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی مصوب ۱۳۹۹ حداکثر حق بیمه پایه سالانه هر واحد مسکونی دارای انشعاب قانونی برق در سال ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ مبلغ یک میلیون (۱.۰۰۰.۰۰۰) ریال تعیین می‌شود که سهم مالکان به میزان سالیانه دویست و چهل هزار (۲۴۰.۰۰۰) ریال توسط وزارت نیرو از طریق درج در قبوض برق واحدهای مسکونی دریافت و به حساب صندوق مذکور نزد خزانه داری کل کشور واریز می‌شود. مالکان واحدهای مسکونی تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره) و سازمان بهزیستی و سایر افرادی که از پرداخت ناتوان هستند، معاف از پرداخت این حق بیمه هستند.

قانون بودجه سال ۱۴۰۳:

در اجرای مواد (۲) و (۴) قانون تأسیس صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی حداکثر حق بیمه پایه سالانه هر واحد مسکونی دارای انشعاب قانونی برق در سال ۱۴۰۳ به مبلغ سه میلیون (۳.۰۰۰.۰۰۰) ریال تعیین می‌شود که سهم مالکان به مبلغ سالانه نهصد هزار

(۹۰۰.۰۰۰) ریال توسط وزارت نیرو از طریق درج در قبوض برق واحدهای مسکونی دریافت و به حساب صندوق مذکور نزد خزانه داری کل کشور واریز می شود. مالکان واحدهای مسکونی تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره) و سازمان بهزیستی کشور و سایر افرادی که از پرداخت ناتوان هستند، از پرداخت این حق بیمه معافند.

قانون بودجه سال ۱۴۰۴:

در اجرای مواد (۲) و (۴) قانون تأسیس صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی حداکثر حق بیمه پایه سالانه هر واحد مسکونی دارای انشعاب قانونی برق در سال ۱۴۰۴ مبلغ چهار میلیون و دویست هزار (۴,۲۰۰,۰۰۰) ریال تعیین میشود که سهم مالکان به مبلغ سالانه حداکثر یک میلیون و ششصد و هشتاد هزار (۱,۶۸۰,۰۰۰) ریال توسط وزارت نیرو با رعایت قوانین و مقررات از طریق درج در قبوض برق واحدهای مسکونی دریافت و به حساب صندوق مذکور نزد خزانه داری کل کشور واریز میشود. مالکان واحدهای مسکونی تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور و سایر افرادی که از پرداخت ناتوان هستند، از پرداخت این حق بیمه معاف اند.

۶- تکالیف صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان و سایر دستگاه ها

به استناد اساسنامه و آیین نامه اجرایی قانون تأسیس صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان، برخی از تکالیف قانونی صندوق و سایر دستگاه های مرتبط به شرح زیر است:

- ارائه پوشش بیمه همگانی حوادث طبیعی به منظور جبران بخشی از خسارت های مالی وارد شده به ساختمان های مسکونی دارای انشعاب قانونی برق، ناشی از حوادث طبیعی از جمله زلزله، سیل، طوفان، صاعقه، سنگینی برف، رانش زمین، ریزش کوه و دریالرزه (سونامی) در مناطقی که احتمال وقوع هر یک از خطرات مذکور در آنها وجود داشته باشد.
- صندوق وظیفه دارد با همکاری دستگاه های ذی ربط، سامانه ارائه خدمات بیمه پایه حوادث طبیعی ساختمان را به صورت برخط با امکان ارتباط با سامانه خدمت رسانی این دستگاه ها طراحی و ایجاد کند. دستگاه های موضوع ماده (۲) قانون مدیریت بحران کشور (مصوب ۱۳۹۸) موظفند کلیه اطلاعات مورد نیاز صندوق در چارچوب آیین نامه اجرایی قانون تأسیس آن را از طریق سامانه مذکور برای صندوق ارائه نمایند.
- وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی موظف است اطلاعات بیمه گذاران تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی، سازمان بهزیستی و سایر افراد ناتوان از پرداخت حق بیمه را پس از احصا به صندوق ارسال نماید.
- وزارت نیرو و شرکت های توزیع نیروی برق موظفند از طریق ایجاد دسترسی به سامانه مشترکین، اطلاعات مربوط به کلیه واحدهای مسکونی دارای انشعاب قانونی برق و تغییرات بعدی آن را از طریق سامانه در اختیار صندوق قرار دهند.
- در حال حاضر مدیران کل اموراتصادی و دارایی هر استان، نمایندگی صندوق در استان را برعهده دارند.

۷- منابع درآمد صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان

وفق ماده (۱۱) قانون تأسیس، منابع درآمد صندوق به شرح زیر است:

الف - حق بیمه دریافتی (اعم از سهم مالکان و سهم دولت)

ب - درآمد حاصل از سرمایه گذاری منابع صندوق

پ - کمک ها و هدایای اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی (طبق قانون به صندوق اختصاص می یابد)

وفق ماده (۱۲) قانون تأسیس، صندوق مجاز است موجودی نقدی مازاد خود را نزد بانکهای دولتی سپرده گذاری و یا اوراق بهادار بدون خطر (ریسک) خریداری کند، مشروط بر آنکه سرمایه گذاری مذکور به نحوی برنامه ریزی شود که همواره امکان انجام تعهدات صندوق وجود داشته باشد. مازاد منابع بر مصارف هر دوره مالی صندوق به عنوان اندوخته به دوره بعد منتقل می شود.

۸- نحوه تعیین حق بیمه و پرداخت خسارت صندوق بیمه حوادث طبیعی ساختمان

طبق قانون تأسیس صندوق، مناطق مشمول هریک از خطرات احتمالی بایستی براساس میزان خطرپذیری هر منطقه و شدت و تواتر وقوع حوادث، تعیین و درجه بندی شوند. همچنین حداکثر حق بیمه هر واحد مسکونی هر ساله توسط صندوق به دولت، جهت درج در لوایح بودجه سنواتی و تصویب مجلس پیشنهاد می شود. علاوه بر این، آیین نامه تعیین حداکثر تعهد صندوق به ازای هر واحد مسکونی و حق بیمه پایه مربوط با رعایت حداکثر حق بیمه مذکور، متناسب با میزان خطرپذیری مناطق کشور و شهری یا روستایی بودن آن تهیه می گردد. لذا مبنای تعیین حق بیمه، پهنه بندی خطر و ضرایب تعیین شده در سطح هر استان است که به استناد ماده (۳) آیین نامه اجرایی تبصره (۱) ماده (۱) قانون تأسیس صندوق (مصوبه مورخ ۱۴۰۱/۶/۳۰ هیأت وزیران)، ارائه شده است.

لذا مبنای خسارت پرداختی برای هر خطر مندرج در ماده (۱) قانون تأسیس، براساس حق بیمه و سقف تعهدی است که وفق ماده (۲) قانون به تصویب هیات وزیران می رسد. نحوه ارزیابی و پرداخت خسارت نیز به استناد دستورالعمل نحوه رسیدگی و پرداخت خسارت مالی موضوع تبصره ماده (۹) آیین نامه اجرایی قانون است که به تصویب هیات امنای صندوق رسیده است.